

استعلام:
پاسخ:

- 1- گروه مجرمانه در تبصره 1 ماده 13 قانون مجازات اسلامی مصوب 1392 تعریف شده است و عبارت «سازمان یافته» وصف گروه مجرمانه می‌باشد و جرم سازمان یافته به فعالیت مجرمانه گروه سازمان یافته اطلاق می‌شود. ماده 4 قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری مصوب 1367، با توجه به عبارات به کار رفته مانند «تشکیل یا رهبری شبکه» نظر به گروه مجرمانه سازمان یافته مذکور در ماده 130 قانون مجازات اسلامی مصوب 1392 است.
- 2- مطابق تبصره 1 ماده 130 قانون مجازات اسلامی مصوب 1392 گروه مجرمانه متشکل از سه نفر یا بیشتر است و سردرسته، تشکیل دهنده و اداره کننده گروه نیز شامل این تعداد است. ضمناً طبق تبصره 2 همین ماده که سردرستگی را عبارت از تشکیل یا طراحی یا سازمان دهی یا اداره کننده گروه می‌داند سردرسته یا اداره کننده یا تشکیل دهنده الزاماً در عملیات مادی و اجرایی جرم مشارکت ندارد؛ هر چند ممکن است در مواردی هم مشارکت داشته باشد.
- 3- «تشکیل» به معنای مدیریت در ایجاد گروه است و «رهبری» اعم از طراحی یا سازمان دهی و یا اداره برای ارتکاب جرم می‌باشد. در قوانین کیفری ایران در تعداد سردرسته محدودیت وجود ندارد؛ بنابراین اگر دو یا چند نفر گروه مجرمانه سازمان یافته را تشکیل داده یا شخصی تشکیل و دیگری اداره نماید، همگی سردرسته محسوب می‌شوند.
- 4- تشکیل یا رهبری شبکه چند نفری اعم است از این که در عملیات اجرایی جرم دخالت داشته باشد یا نداشته باشد و مجازات ذکر شده در ماده 4 قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری از حیث رد مال به میزان مال تحصیل شده و جزای نقدی معادل مجموع مال تحصیل شده از جرم است و در این مورد هر یک از شرکاء به مجازات فاعل مستقل جرم محکوم می‌شوند و مفاد ماده 125 قانون مجازات اسلامی مصوب 1392 مؤید این امر است.
- 5- ماده 130 قانون مجازات اسلامی مصوب 1392 در مقام بیان عنوان خلص «سردستگی یک گروه مجرمانه» در کلیه جرایم است و ماده 4 قانون مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری که قانون خلص است؛ و با توجه به تعریف «گروه» و «سردستگی» در تبصره های 1 و 2 ماده 013 قانون مجازات اسلامی 1392، می‌توان گفت که این ماده به نوعی تکمیل کننده ماده 4 قانون مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری است و با هم قابل جمع می‌باشند.
- 6- الف) با توجه به سیاق تبصره 3 ماده 5 قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری مصوب 1367 به نظر می‌رسد که حکم مذکور در این تبصره منصرف از موضوع ماده 4 قانون مرقوم است که در مقام تشدید مجازات مرتکبین جرایم سازمان یافته و باندی است.
- ب) مطابق بند «ج» ماده 47 قانون مجازات اسلامی مصوب 1392، اجرای مجازات جرایم اقتصادی با موضوع جرم بیش از یکصد میلیون ریال قابل تعلیق نیست و جرایم اقتصادی طبق بند «ب» ماده 109 قانون مذکور شامل کلاهبرداری و جرایم موضوع تبصره ماده 36 این قانون با رعایت مبلغ مقرر در ماده اخیر الذکر است. بند «الف» تبصره اشاره شده به رشا و ارتشاء و بند «ب» آن به اختلاس تصریح دارد. بنابراین با لازم الاجراء شدن قانون مجازات اسلامی مصوب 1392 اجرای مجازات در جرایم اشاره شده در استعلام با موضوع جرم بیش از یکصد میلیون ریال قابل تعلیق نیست و در نتیجه اجرای مجازات این جرایم با موضوع جرم کمتر از یکصد میلیون ریال قابل تعلیق است؛ لذا با توجه به ماده 728 قانون مجازات اسلامی مصوب 1392 از تاریخ لازم الاجراء شدن این قانون، تعلیق اجرای مجازات جرایم مذکور صرفاً مطابق مقررات این قانون که مؤخر هم است، صورت می‌گیرد.
- 7- قانون گذار در ماده 37 قانون مجازات اسلامی مصوب 1392 به دادگاه اختیار داده است که در صورت وجود یک یا چند جهت از جهت تخفیف، مجازات تعزیری را به شرح بندهای ذیل همین ماده تقلیل داده یا تبدیل نماید. در مورد بند «الف» که صرفاً تقلیل حبس تجویز شده است، دادگاه نمی‌تواند حبس را به مجازات دیگری تبدیل نماید و چنانچه جرم از جرایم موضوع قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری باشد، اعمال تخفیف در صورت وجود جهت مخففه طبق بند «الف» ماده 37 قانون صدر الذکر باید با رعایت تبصره 1 ماده 1 قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری باشد.
- 8- ماده 4 قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری ناظر به کسانی است که با تشکیل شبکه چند نفری به امر ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری مبادرت می‌ورزند، و «عنوان خلص مجرمانه» محسوب می‌شود. با عنایت به ماده 130 قانون مجازات اسلامی مصوب 1392 که در مقام بیان عنوان خلص «سردستگی یک گروه مجرمانه» در کلیه جرایم است و تبصره های 1 و 2 ماده اخیر الذکر، به نظر می‌رسد این ماده و تبصره های آن به نوعی تکمیل کننده ماده 4 قانون صدر الذکر است و با هم قابل جمع می‌باشد.
- 9- ماده 4 قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری به شبکه چند نفری اشاره و شبکه مذکور متشکل از حداقل سه نفر است که با طرح و نقشه مبادرت به ارتکاب جرایم مذکور در این ماده نمایند. بنابراین میزان اموال تصاحب شده و نتایج زیان بار و کثرت افراد (بیش از سه نفر) ملاک تشخیص شبکه موضوع ماده 4 قانون مذکور نیست.
- 10- برابر تبصره ماده 1 «قانون مجازات اخلاصگران در نظام اقتصادی کشور» در تشخیص عمده یا کلان بودن یا فراوان بودن موارد مذکور، علاوه بر لحاظ میزان خسارت وارده و مبالغ مورد سوء استفاده، استعلام از مبادی ذی ربط حسب نوع کالا نیز مؤثر است؛ ولی در هر حال تشخیص مصداق با قضی رسیدگی کننده است.
- 11- جرم موضوع بند «ز» ماده 1 در قانون مجازات اخلاصگران در نظام اقتصادی الحاقی 1384 مطلق است و صرف تاسیس، قبول نمایندگی و عضوگیری به منظور کسب درآمد ناشی از افزایش اعضا موجب تحقق این جرم است.
- 12- «قصد ضربه زدن» به نظام جمهوری اسلامی ایران یا «قصد مقابله با آن» امری درونی است که با تظاهرات بیرونی و اعمال و رفتار گذشته و حال مرتکب توسط قضی احراز می‌شود و واژگان «گسترده»، «اخلال شدید» و «خسارت عمده» نیز با لحاظ معانی متعارف آن‌ها به وسیله قضی رسیدگی کننده تعبیر می‌شود در هر حال با توجه به واژگان «نظام» و «کشور» در این ماده، اخلال و اقدام باید در سطح کشور صورت گیرد.
- 13- با عنایت به آن که ذیل ماده 4 قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری بیان شده است در صورتی که مصداق مفسد فی الارض باشند این مجازات اعمال خواهد شد، مقنن دو گونه مجازات برای مرتکب تعیین نموده است؛ نخست، مجازات حدی که ذیل ماده آمده است؛ و دوم، مجازات تعزیری که در صورت عدم شمول حد، به آن محکوم می‌شوند؛ و با عنایت به آن که طبق ماده 19 قانون مجازات اسلامی مصوب 1392 جزای نقدی نوعی مجازات تعزیری می‌باشد، در صورتی که فرد دارای شرایط افساد باشد، اعمال آن بر مرتکب فاقد وجاهت قانونی است؛ لیکن در هر صورت ضبط، استرداد و رد اموال حاصل از جرم صورت خواهد گرفت؛ زیرا این موارد مجازات محسوب نمی‌شود.
- 14- صرف نظر از این که تقدم و تأخر در قانون مذکور در این بند از استعلام به درستی اعلام نشده است، جرم موضوع ماده 4 «قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری مصوب 1367» سواً از جرم موضوع بند «ج» ماده 1 «قانون مجازات اخلاصگران در نظام اقتصادی کشور مصوب 1369 با اصلاحات 1384» است و ارکان تشکیل دهنده دو جرم متفاوت می‌باشد. بنابراین هر یک از مقرره های مذکور در محل خود قابلیت اعمال و اجرا دارد و هیچ یک ناسخ دیگری نیست؛ با این توضیح در هر مورد که ارتکاب جرم رشاء و ارتشاء با تشکیل شبکه صورت گیرد اعم از این که عمده باشد یا نه، موضوع مشمول ماده 4 قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری است؛ در حالی که رشاء و ارتشاء موضوع بند «ج» ماده 1 قانون مجازات اخلاصگران در نظام اقتصادی باید به نحوی صورت گیرد که منجر به اخلال در سیاست های تولیدی کشور گردد.
- 15- با توجه به آنچه که در بند 12 اعلام گردید، صرف گسترده بودن رفتار های موضوع ماده 286 قانون مجازات اسلامی مصوب 1392 نمی‌تواند شخص را مشمول این ماده نماید؛

بلکه اولاً، طبق ذیل ماده ضروری است اخلاص شدید در نظم عمومی کشور، ناامنی یا ورود خسارت عمده به تمامیت جسمانی افراد یا اموال عمومی و خصوصی یا اشاعه فساد یا فحشا در حد وسیع محقق شود و طبق تبصره همان ماده، قصد اخلاص گسترده در نظم عمومی، ایجاد ناامنی، ایراد خسارت عمده و یا اشاعه فساد یا فحشا در حد وسیع و یا علم به موثر بودن اقدامات انجام شده نیز احراز گردد.

16- مقرره‌های موجود در اسناد بین‌المللی که کشورها آن را به تصویب می‌رسانند دو دسته است: نخست، مقرره‌هایی که بدون نیاز به امور دیگر قابل اجرا است مانند اصل بودن برانیت یا حق آزادی رفت و آمد که در اعلامیه جهانی حقوق بشر و میثاق حقوق مدنی و سیاسی ذکر شده است؛ دوم، مقرره‌هایی که دولت‌ها با تصویب آن نمی‌توانند مستقیماً آن را اجرا کرده و تصویب این موارد، آن‌ها را ملزم به تدارک مقدمات اجرا می‌کند. مانند برخی مواد «کنوانسیون مبارزه با فساد مصوب 2003» از جمله مواد 21 و 22 آن کنوانسیون. از آنجا که اصل قانونی بودن جرم و مجازات مقرر می‌دارد رفتار مجرمانه و مجازات مشخص آن باید به طور دقیق در قانون ذکر شود و مواد 21 و 22 آن کنوانسیون تنها کشورهای عضو را ملزم به تدوین قوانین مناسب کرده است، تا زمان تصویب قانون و تعیین دقیق کیفر متناسب با این رفتار، جرم دانستن آن مغایر مواد 2، 12، 13 و 18 قانون مجازات اسلامی مصوب 1392 و اصل سی و ششم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران است.

17- تشخیص بازاریابی‌های هرمی مجرمانه و غیرمجرمانه فاقد معیار دقیق قانونی بوده و تشخیص این موارد با توجه به نحوه فعالیت، انگیزه مرتکب و عنصر روانی که در بندهای فوق بیان شد، بر عهده مقام قضایی رسیدگی‌کننده است.